

POTGIETER, Everhardus Johannes, Nederlands schrijver, dichter en criticus (Zwolle 27 juni 1808 - Amsterdam 3 februari 1875).

In 1837 richtte hij het tijdschrift *De Gids* op, waarin hij de Nederlandse cultuur van de 17de eeuw tot voorbeeld voor een nationale herleving stelde (vandaar de term : nationale romantiek). Hij verwoordde dit ideaal o.m. ook in zijn allegorische *Jan, Jannetje en hun jongste kind* (1842) en *Het Rijksmuseum te Amsterdam* (1844). Tot zijn belangrijkste poëzie behoort de cyclus *De nalatenschap van den landjonker* (1875), waaraan hij sedert ca. 1830 werkte en waarin vooral het technisch knappe *Gedroomd Paardrijden* voorkomt, een imaginaire tocht door Frankrijk en Nederland in de 16de en 17de eeuw, en zijn *Florence den XIVden Mei 1265-1865* (1868), geschreven n.a.v. de onthulling van het gedenkteken voor Dante.

Voor de V.B. heeft Potgieter enig belang door zijn verblijf te Antwerpen van 1827 tot '30, waar hij werkzaam was in de suikerhandel, en weldra de vertrouwde jongere vriend van J.F. Willems werd. Hij leerde de taaltoestanden onder de hogere burgerij en bij het gewone volk kennen (o.m. op een declamatiewedstrijd in 1828, waar hij jurylid was) en werd geslingerd tussen diep pessimisme voor een elite, die haar taal, de beste waarborg voor de zelfstandigheid, versmaadde, en hoop op geleidelijke verbetering, naar de uitspraak van Willems : „Ik wacht oorspronkelijkheid van een jonger geslacht”. Hij streefde naar eenheid van de Nederlandse cultuur, zoals blijkt uit zijn *Noord en Zuid onder Willem I* :

„De statige ernst van 't Noord, de blyde geest van 't Zuid, Wat ons nog scheidt en deelt, o, doen wij 't zamenvloeyen”, maar diende tot zijn spijt eind 1830 Antwerpen te verlaten en naar Amsterdam terug te keren : „ik heb te lang met het ideaal Nederlander zijn gedweept, om geheel Hollander te kunnen worden in den zin die men tegenwoordig aan dit woord hecht” (1833).

Door zijn verblijf in het Zuiden koesterde hij een zekere sympathie voor de langzaam herlevende V.B. en legde daar in enkele opstellen in *De Gids* getuigenis van af : hij betreurde echter tegelijk het gebrek aan vormkracht en oorspronkelijkheid, vooral bij de Vlaamse dichters, en het tekort aan diepgang bij de behandeling van het maatschappelijk leven in al zijn veelzijdigheid bij de Vlaamse prozaschrijvers, van wie alleen H. Conscience, P.F. van Kerckhoven en veel later de gezusters Loveling in zijn ogen genade vonden.

WERKEN : *Licht- en Schaduwzijde der tegenwoordige Vlaamsche letterkunde*, in *De Gids*, jg. 1 (1837, p. 27-31); - *Een blik op de Vlaamsche letterkunde*, in *De Gids*, jg. 8 (1844, p. 155-170 en 222-238).

LITERATUUR : J.H. Groenewegen, *Everhardus Johannes Potgieter* (1894); - A. Verwey, *Het leven van Potgieter* (1903); - M. Sabbe, *Potgieter, Bakhuizen van den Brink en de wedergeboorte der Vlaamsche letterkunde na 1830*, in

Verlagen en Mededelingen van de Kon. Vl. Academie voor Taal- en Letterkunde (1931, p. 693-711); - C.C. ter Haar, *Nederland en Vlaanderen* (1933, p. 30, 32-34, 45-47); - L. Monteyne, *De honderdjarige Gids en Vlaanderen*, in *Verlagen en Mededelingen van de Kon. Vl. Academie voor Taal- en Letterkunde* (1937, p. 101-131); - C.G.N. de Vooys, *Wisselwerking en samenwerking van Noord- en Zuid-Nederland, op taal- en letterkundig gebied*, in *Verlagen en Mededelingen van de Kon. Vl. Academie voor Taal- en Letterkunde* (1946, p. 163-164); - J. Smit, *E.J. Potgieter 1805-1875* (1950); - M. de Vroede, *Willems, Potgieter en De Gids*, in *Verlagen en Mededelingen van de Kon. Vl. Academie voor Taal- en Letterkunde* (1952, p. 191-235). ADA DEPREZ